

Format de citation

Opatrný, Josef: Rezension über: Martin Nekola, České Chicago, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, in: Český časopis historický, 2018, 4, S. 1125-1128, DOI: 10.15463/rec.181114126

český
časopis
historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

všech dobových souvislostí, které je „ukryto“ v poznámkách pod čarou. Zde jsem se například konečně dozvěděl, že konvertita Carl Kreuzberg, který byl duší Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a který se v Paříži zúčastnil prvního mezinárodního kongresu o sociální otázce, byl zaměstnancem bratrů Porgesů jako tovární chemik.² Na tomto místě bych pouze upozornil, že stavitelem České západní dráhy nakonec nebylo konsorcium vedené Leopoldem Lämmelem, Clemensem Metternichem a dalšími aristokraty, ale silnější Lannovo a Lindheimovo stavební podnikatelstvo, které už tehdy vlastnilo kladenskou Pražskou železářskou společnost. Zde bylo asi prapůvodním záměrem Lämmelova konsorcia získat přednostně koncesi, kterou bylo možno vzápětí výhodně odprodat zkušenější konkurenci. O paleografické náročnosti židovského bádání pro 19. století není třeba se sáhodlouze rozepisovat. Je to další akribie, jejíž pomocí pracně vydobyté informace z guberniálních spisů jsou i ve formě citátů umně zakomponovány do textu.

Překlad knihy Veroniky Dudkové do češtiny je skvělý! Malé terminologické a datační drobnosti lze sice najít (například „úvěrový“ ústav místo „úvěrní“ ústav, s. 62, záměna okresů za kraje na s. 143, vznik obchodních a živnostenských komor datovaný do roku 1840 na s. 111 a vzápětí na jiném místě uvedeno na pravou míru, či užití moderního termínu „průzkum“ pro guberniální úřadování místo dobově vhodnějšího termínu „anketa“ (s. 138), anebo přejmenování místa slavné císařské orby Josefa II. na Slavnikovice, s. 131), ale to nesnižuje zřehla nic na kompetenci a vynalézavosti překladatelky, která se za pomoci pražských badatelů musela vyrovnat s mnoha dobovými výrazy, pro které český ekvivalent neexistoval a neexistuje. A malá poznámka na závěr: toto skvěle koncipované dílo by nevzniklo, kdyby zde neexistovaly záslužné předchozí práce o dějinách pražských Židů.³

Milan Hlavačka

Jaroslav KŘÍŽ – Lenka KŘÍŽOVÁ

*Strípky z českého Chicaga. Edice dokumentů k dějinám Čechů
v americkém Chicagu v letech 1848–1918*

Praha, Academia 2017, 478 s., ISBN 978-80-200-2721-4.

Martin NEKOLA

České Chicago

Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2017, 102 s., ISBN 978-80-7422-505-5.

V roce 2017 vyšly dvě publikace věnované problematice české emigrantské komunity v Chicagu, ve městě, které bylo v období před první světovou válkou považováno za druhé či třetí město s největším počtem obyvatel českého původu – po Praze, eventuálně Vídni.

- 2 Kdo jiný než Carl Kreuzberg by mohl koncipovat stanovy Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a uvodit je neskutečnou větou: „Naše Vlastenecké muzeum je útočištěm minulosti, svatyní uplynulých staletí, ale Jednota souzní s nejniternějším, duchovním životem současného pokolení a pěstuje zárodek budoucích časů“?
- 3 Zvláště to platí o monografii: Vera LEINNIGER, *Auszug aus dem Ghetto. Rechtsstellung und Emanzipationsbemühungen der Juden in Prag in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Singapur 2006.

Autoři neopomněli v obou případech tuto skutečnost zmínit a vztáhli ji k postavení Chicaga jako významného centra amerického průmyslu a zároveň k rostoucím číslům počtu českých emigrantů mířících do Spojených států na počátku dvacátého století. Město muselo logicky přitahovat pozornost nejen českých vystěhovalců: Mělo pověst explozivně rostoucí aglomerace, nabízející pracovní příležitosti ve stavebnictví, s ním spojené dřevovýrobě, moderním elektropřůmyslu (v mamutím podniku Western Electric Company pracovaly tisíce dělníků českého původu), pivovarnictví – nejen ve Spojených státech, ale na celém americkém kontinentě nacházeli Češi v tomto odvětví uplatnění jako specialisté v podobě sládků, ale i pivovarských dělníků, v jiných odvětvích potravinářského průmyslu i veřejné sféře. Rostoucí počet obyvatel města představoval také nové zákazníky obchodů a hospod, slibného pole pro stovky podnikavých jedinců všech národností, nabízejících potom ve svých zařízeních zaměstnání méně odvážným nebo úspěšným krajanům. Především v českých čtvrtích tedy existovala řeznictví, hokynářství, krejčovství či pekařství v rukách českých přistěhovalců, kde nacházeli přinejmenším příležitostná zaměstnání i nově příchozí emigranti ze střední Evropy.

Řada z nich mohla najít uplatnění na železnici. Od roku 1853, kdy byla vybudována trať spojující Chicago s New Yorkem – nahrazovala či doplňovala Erijský kanál, jímž proplouly od roku 1826 nákladní čluny mezi pěticí velkých kanadských jezer a newyorskou aglomerací – se stávalo Chicago jedním z nejdůležitějších železničních uzlů v USA. Josef Václav Sládek tak po návštěvě města pro čtenáře Národních listů konstatoval: „Stavění železnice nemá tu takých obtíží jako v krajinách hornatých a tak stalo se, že jest Chicago nyní střediskem více než 30 rozličných tratí a dojíždí tam a odjíždí denně přes 200 vlaků. Nádraží dráhy michiganské a zvláště centrální dráhy illinoiské byla velkolepá. Za těmito stálo v první řadě nádraží centrální dráhy pensylvánské a milwaukské. Chicagská jihozápadní dráha, která bude jednou závodit s drahou tichomořskou, byla nedávno teprve otevřena.“¹

Nekola tuto funkci Chicaga výslovně zmiňuje ve svém útlém průvodci po dějinách české komunity v metropoli severozápadu, jak bývalo město nazýváno už od doby, kdy zde v roce 1860 uspořádala republikánská strana nominační sjezd pro prezidentské volby. Pokud je Nekolova práce stručnou historií české přítomnosti v Chicagu od poloviny devatenáctého století do současnosti, je práce Jaroslava a Lenky Křížových především prezentací dobových svědectví. Ani oni ovšem nerezignovali na dobře napsané a informované představení historie české komunity v Chicagu pro období mezi léty 1848 a 1918, jež jinak přibližují vybranými dokumenty. Věnují ovšem také několik odstavců hutných informací i vývoji po roce 1918. Překvapivě však na tomto místě nezmiňují nepochybně nejznámějšího chicagského Čecha, a jednoho z nejznámějších Čechoameričanů vůbec, chicagského starostu Antonína Čermáka. Místo toho podtrhují překrytí české emigrace novými migračními vlnami, v posledních desetiletích především vlnou mexickou.

Nekolovu knihu tak uvítají čtenáři, hledající rychlé poučení o dějinách Čechů v Chicagu a najdou zde skutečně základní informace podávané navíc čtivou formou s mnoha

1 Josef Václav SLÁDEK, „*Chicago*“ (Národní listy, 13. října 1871), in: Americké obrázky a jiná prósa, vydal a úvodem opatřil Ferdinand Strejček, I, Praha, b. r., s. 246.

zajímavostmi včetně opravy některých zakořeněných mýtů, zejména stále tradovaného výmyslu jednoho z amerických novinářů o příčině katastrofálního požáru v roce 1871. *Střípky z českého Chicaga* ocení především milovníci historie každodenního života v periodě omezené léty 1848 a 1918. Její druhá polovina je přitom obdobím mimořádně rychlé a hluboké proměny americké společnosti, kdy se Spojené státy během několika let staly ze zemědělské země první průmyslovou mocností světa, také díky přistěhovalcům ze střední Evropy.

Ti, jimž vyhovoval zběsilý pracovní rytmus, a nelpěli na zachování tradic pospolitosti, z nichž do Ameriky přicházeli, se během několika let změnili v Američany. Zpočátku ale i oni udržovali kontakt s českým jazykem a kulturou, zejména díky českoamerickému tisku a aktivitám stovek spolků. Pokles jejich počtu v meziválečném období, o následujících desetiletích ani nemluvě, ukazuje oprávněnost často citovaného Sládkova soudu o odtáté větvi národního kmene. Na tomto faktu nic nemění zachování některých festivit českého původu v této komunitě. Už dlouho ovšem nejsou součástí každodenního života, ale výjimečných chvil, kdy si český původ uvědomují i někteří příslušníci třetí či čtvrté generace přistěhovalců českého původu.

Ani jedna z obou publikací není určena primárně odborné veřejnosti, ale široké čtenářské obci. To však v žádném případě nesnižuje jejich cenu. Autoři recenzovaných prací prezentují fakta v jejich širších souvislostech při zachování všech zásad práce historika a pomáhají čtenářům proniknout hlouběji do problematiky studia migrace a inkorporace emigrantů do společnosti v cílové zemi. *Střípky z českého Chicaga* pak najdou nepochybně ještě jednu skupinu adresátů: studenty historie zajímající se nejen o problematiku českého vystěhovalectví do Ameriky a osudy vystěhovalců v nové vlasti, ale o obecnější problémy migrace. Ve *Střípcích z českého Chicaga* najdou navíc jak stručného průvodce po muzejních, knihovních i archivních fondech, v nichž jsou uloženy příslušné prameny pro studium české emigrace do Spojených států at už ve formě tisku, dobové literatury nebo archivních pramenů, ale také příkladné ukázky edice těchto dokumentů.

Úvodní poznámky k editovaným dokumentům pak demonstrují schopnost obou autorů charakterizovat ve zkratce dokument i okolnosti jeho vzniku a doplňují informace prezentované úvodním přehledu historického vývoje českého Chicaga. Dokumenty jsou velmi různorodé, vůbec prvním je žádost o povolení emigrace do Ameriky ze Státního okresního archivu ve Strakonici, často se objevují svědectví o cestě nebo zkušenostech z pobytu publikované v tisku či uložené ve formě korespondence v archivních fondech, autoři zařadili i reklamy z českoamerického tisku nebo recepty z české kuchyně pro emigrantskou komunitu.

Mezi editovanými dokumenty nechybí ani pasáže dvou učebnic angličtiny pro české emigranty, Zdrůbkova *Tlumače* a Zmrhalovy příručky *Anglicky snadno ve třiceti úlohách*. Společným rysem obou prací, Křížovi ji ovšem vyzdvihují jen ve Zmrhalově případě (srov. s. 303), je orientace na praktické využití získaných poznatků především v oblasti slovní zásoby. Totéž ovšem platí i o třetí z velkých „učebnic“ angličtiny tohoto období – *Nový tlumač americký. Ku snadnému a rychlému naučení se jazyku anglickému i pro praktické potřeby vystěhovalců a osadníků české národnosti v Americe* – napsanou Karlem Jonášem. Jednotlivé kapitoly doprovázené příslušným slovníčkem představují zajímavou ilustraci života české komunity ve Spojených státech počínaje prvním kontaktem vystěhovalce s americkou

realitou po příjezdu do přístavu, přes kapitoly „Pozdravy a hovory ze zdvořilosti“, „Návštěvy“ až po „Rozmluvy o počasí“ a „Nemocích“. Další část *Nového tlumače* je věnována různým činnostem a profesím, v nichž nacházeli uplatnění čeští emigranti. Kapitola „O jídle a náčiní k němu“ může sice odkazovat k osobním potřebám uživatele knihy, zcela bezpečně je ovšem primárně určena služkám českého původu v amerických domácnostech. Svědčí o tom jednoznačně znějící sentence „Posluhuj hostům“ či „Uklid se stolu až bude po jídle“. I následující kapitoly „O prádle“ – se slovníčkem pradlen vypovídají o postavení české ženské emigrace ve Spojených státech, zatímco kapitoly „Pozemky a hospodářství“, opět s obsáhlým slovníkem či „Na pile“, „Tesařství“ nebo „Havířství“, odkazují na profese mužské části české emigrace.

Autor *Nového tlumače* přitom situaci v krajanské komunitě velmi dobře znal. Nepatřil jen k jejím předním osobnostem, byl dobře znám i jiným minoritním pospolitostem, ale také většinové společnosti, resp. její politické elitě. Díky tomu se stal prvním Čechoameričanem v konzulární službě Spojených států, kde působil v několika evropských městech. Jeho práce nevyšla u největšího čechoamerického vydavatele Augusta Geringera v Chicagu, ale v druhém velkém centru české emigrace přelomu devatenáctého a dvacátého století v Racine ve Wisconsinu, a patrně proto ji autoři neuvádějí ani v obsáhlé bibliografii doprovázející jejich edici.

Pokud pak zmiňuji bibliografii, mírí k ní moje jediná připomínka. Její druhou část opatřili Křížovi poněkud nešťastně titulkem „Almanachy a dobová odborná literatura“. Kromě titulů, které sem nepochybně patří, zde však figurují také cestopisy, učebnice, čítanky, paměti, beletrie či poezie. Jsem si vědom obtížnosti některé z těchto publikací zařadit do jiných oddílů „Seznamu pramenů a literatury“, ale domnívám se, že autoři mohli problém vyřešit úpravou názvu inkriminovaného části publikace prostým vypuštěním slova „odborná“. Proti titulu Almanachy a dobová literatura by totiž nemohl nic namítat ani největší purista.

Obě recenzované práce znamenají, každá svým způsobem, příspěvek k nepříliš obsáhlému souboru prací, věnovaných v poslední době emigraci do USA, byť v této části produkce českých historiků rozhodně nechybějí významná díla, připomeňme zejména práci Vlhovu.² Edice dokumentů manželů Křížových je přitom úspěšným pokusem přiblížit to, co nepostihly žádné texty předchozí, různé stránky každodennosti chicagských Čechoameričanů v obou jejich nejvýraznějších polohách: Těžkého zápasu o uplatnění ve společnosti, kde jedinou cestu k úspěchu představoval výkon (často daleko za hranicemi všeho, nač byli přistěhovanci zvyklí z domova), kde však na druhé straně řada příkladů ukazovala nové generaci imigrantů reálnou možnost naplnění jejich amerického snu.

Josef Opatrný

2 Marek VLHA, *Mezi starou vlastí a Amerikou. Počátky české krajanské komunity v USA 19. století*, Brno 2015.